

**MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI'NIN 8 EYLÜL 2018 TARİHİNDE DÜZENLEDİĞİ
"2023'E DOĞRU TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ-BULMA KONFERANSI" ÇALIŞMASI KAPSAMINDA
OLUŞTURDUĞU SORULARA YANITLAR**

1. Nasıl bir müfredat ihtiyacımız var? Bu müfredatlarda öğrencilere hangi beceriler kazandırılmalıdır?

Eğitim programlarının temel felsefesi nasıl olmalıdır? Programlar nasıl belirlenmelidir? Ders kitapları ve diğer ders materyalleri nasıl hazırlanmalıdır, hazırlanırken hangi hususlara dikkat etmek gerekir? Öğrencilerin mutlu, ahlaklı ve beceri sahibi bireyler olarak yetiştirilmesi için neler yapılmalıdır? Nasıl bir ilk ve ortaöğretim hayal ediyorsunuz?

Eğitim hem bireyin kendini geliştirerek potansiyelini gerçekleştirebilmesi hem de ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişmesi için büyük önem taşımaktadır. Nitelikli eğitime erişim her insanın en temel hakkıdır. 21. yüzyılda ilerici, özgürlükçü, yaratıcı ve sosyal sorumluluk niteliklerine sahip bireyler yetiştirmek Türkiye için milli menfaat ve küresel rekabet meselesidir. Ancak bu nitelikteki bir insan gücüne sahip olan Türkiye dijital dönüşüm çağında güçlü bir ülke olarak yükselebilir. Bu konuda gerçekçi olan ve gereğini yapabilen ülkemiz, başarılı bir G20 ekonomisi, saygın bir Avrupa ülkesi ve etkili bir Avrasya merkezi olabilir.

Ekonominin bilgi odaklı olması, bilgiye ulaşacak, sorgulayacak, geliştirecek ve kullanacak bireylerin de gerekli donanımına sahip olmasını gerektirmektedir. Bilgiye erişebilen ve yön verebilen nitelikteki insan ülkelerin en önemli gücüdür. Bilgi toplumuna dönüşümde ve dijital çağın eşliğinde bilimsel düşünen, sorgulayan, araştıran ve yorumlama becerisi olan gençlere ihtiyaç vardır.

Artırılmış gerçeklikten siber güvenliğe, yapay zekadan eklemeli üretime (üç boyutlu yazıcılar) pek çok teknoloji hayatımıza girmektedir. Bu teknolojilerin en önemli özelliği sadece veri toplamaya değil, toplanan verilerin anlamlı ve akılcı bir şekilde analiz edilmesine imkân vermesidir. Dolayısıyla verilerin dijital teknolojilerle akıllı karar verme sistemlerine çevrilmesi için gerekli olan beceriler önem kazanmaktadır.

4. Sanayi devrimi ve dijital dönüşümün etkileri göz önünde bulundurulduğunda, yeni beceri ihtiyaçları sonucunda bazı yeni meslek alanlarının oluşması ve bazı meslek ve iş alanlarının ise dönüşüme uğraması veya yok olması beklenmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun "İşlerin Geleceği/Future of Jobs" raporuna¹ göre, nesnelere interneti, ileri üretim teknolojileri, 3 boyutlu baskı iş yapış biçimlerini şimdiden dönüştürmeye başlamıştır. Sadece 3 yıl içinde ileri robotik, otonom ulaşım, biyoteknoloji ve yapay zekanın etkisinin daha yoğun yaşanması beklenmektedir.

¹ World Economic Forum (2016), "Future of Jobs Report", http://www3.weforum.org/docs/WEF_FOJ_Executive_Summary_Jobs.pdf

2020 yılı itibariyle bugün önemli sayılan yeteneklerin %35'inin yerini yeni yeteneklere bırakmış olması, geleceğin mesleklerinin de buna göre şekillenmesi öngörülmektedir. 2020 yılında en önde gelen beceriler “problem çözme”, “eleştirel düşünme” ve “yaratıcılık” olarak dikkat çekmektedir.

Dünya Ekonomik Forumu'nun “Orta Doğu ve Afrika'da İşlerin ve Becerilerin Geleceği”² adlı çalışmasına göre, 2015 ile karşılaştırıldığında, Türkiye'de iş hayatı için gerekli görülen temel becerilerin %41'inin 2020 itibariyle değişmiş olması beklenmektedir. Bu hızlı dönüşüm, ekonomilerin ihtiyaç duyduğu insan özelliklerini ve eğitim sistemlerini çok yakından ilgilendirmektedir. Eğitim sistemlerinin yeni nesilleri değişime hazırlaması, geçmişte olduğundan çok daha büyük önem kazanmıştır. Eğitim sistemleri yeni nesilleri bugünden öngöremediğimiz problemleri çözmek için, keza henüz adını bilmediğimiz, teknoloji içeriği yüksek işler için hazırlamak durumundadır.

Bu çerçevede;

- **Bilimin temel alındığı bir eğitim anlayışı kapsamında öğrencilere analitik ve eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık, yenilikçilik, iş birliği, iletişim ve yabancı dil (İngilizce) gibi olmazsa olmaz görülen 21. YY. becerileri kazandırılmalıdır.** AB tarafından önerilen ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirtilen 8 anahtar yetkinliğin (*anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yeterlilik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade*) dikkate alınması faydalı olacaktır.

Çocuklarımızın iyi birer Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve dünya çapında bireyler olmaları için, dünya görüşlerini geliştirecek demokrasi ve katılımcılık, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, çok kültürlülük, farklılıklara saygı, empati, gönüllülük ve dayanışma, finansal okuryazarlık, güvenli bilgiye erişim, sürdürülebilirlik, çevre bilinci gibi konularda erken yaşlardan itibaren bilinçlenmeleri önem taşımaktadır.

Yaşama dair kavramları erken yaştan itibaren öğrenen çocuklar bu kavramları daha kolaylıkla içselleştirmektedir. Merak, kanıt arama, sorgulama gibi dünyayı anlamak için esas olan evrensel aklı değerlerin ve tarihimizi anlayıp geleceğe güvenle bakabilmek için elzem olan kurucu ve milli değerlerin müfredatın sağlayacağı kazanımlara yansıtılması beklenmektedir. Demokratik yaşamın bir parçası olarak, kendine ve yaşadığı topluma karşı sorumluluklarının farkında olan, kararlara katılan, sürekli öğrenme isteğini canlı tutan ve yaşam boyu değer üreten bireylerin yetişmesine katkı sağlanmalıdır. Demokrasi, laiklik, eşit yurttaşlık temelinde özgürce bir arada yaşama anlayışını, bilimsel temele dayanan bir eğitim ile yeni nesillere kazandırmak gereklidir.

- **Müfredatın ne kapsamda olacağı ve nasıl hayata geçirileceği hakkında, akademi, eğitim paydaşları ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri alınmalı, bu süreç beceri açığına yönelik araştırmalarla desteklenmeli ve müfredatın çeşitli yönleriyle tartışılması sağlanmalıdır.** Öğretim programlarının katılımcı ve şeffaf bir şekilde belirlenmesi ve hiçbir konuda dogmatik olunmadan, bilim ve aklın temel alındığı bir eğitim anlayışının yerleştirilmesi önemlidir.

² World Economic Forum, The Future of Jobs and Skills in the Middle East and North Africa Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution, 2016 <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-and-skills-in-the-middle-east-and-north-africa-preparing-the-region-for-the-fourth-industrial-revolution>

- **Eğitimde araştırmacılığı, yenilikçiliği ve yaratıcılığı güçlendirmek üzere dünyada son yıllarda ön plana çıkan STEM/STEM+A eğitim yaklaşımı okul öncesinden başlayarak tüm eğitim kademelerinde hayata geçirilmelidir.** Teknolojik dönüşümün önemli bir rol oynadığı günümüz dünyasında üretken, girişimci ve buluş odaklı eğitim büyük önem taşımaktadır. “Fen, teknoloji, mühendislik, matematik” disiplinlerinin birbiriyle bağlantılı şekilde ele alındığı bu yaklaşım, “sanat”ın da dahil edilmesiyle, İngilizce kısaltmasıyla, “STEM+A” (Science, Technology, Engineering, Mathematics+Art) olarak adlandırılmıştır.

STEM+A eğitim yaklaşımının disiplinler arası bakış açısı geliştirmesi, teorik bilgilerin uygulamaya dönüştürülmesine yardımcı olması, eleştirel düşünmeyi teşvik etmesi ve problem çözme becerilerini kazandırması sayesinde eğitimin niteliğinin gelişmesine katkı sağlanacaktır.

STEM+A eğitim yaklaşımının yerleşmesi ve STEM alanında işgücünün gelişmesi için gereken adımların ulusal politika düzeyinde ele alınarak kamu tarafından desteklenmesi, kamu, eğitim ve iş dünyasının işbirliği ile eylem planlarının hayata geçirilmesi ve ilerlemenin takip edilmesi gerekmektedir.

Yürürlükteki yeni müfredatta STEM yaklaşımıyla ilgili 5. sınıftan itibaren konulmuş olan pek çok kazanımının 1. sınıftan itibaren kademeli olarak artırılarak öne çekilmesi, kodlama, robotik ve STEM çalışmalarının 1. sınıftan itibaren müfredata entegre edilerek, diğer disiplinlerle birleştirilmesi faydalı olacaktır.

Yeni nesillerin STEM alanlarına ilgi duyması özendirilmelidir. Özellikle kız çocukların bu alana teşvik edilmesi toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkı sunacaktır. STEM alanlarından mezunların, olabildiğince STEM alanlarındaki kariyerlere yönlendirilmesi de teknoloji ve inovasyon alanında ihtiyaç duyulacak nitelikli işgücünün karşılanması bakımından önemlidir.

- **Sosyal duygusal beceriler eğitimde erken yaşlardan itibaren etkili şekilde kazandırılmalıdır.** Bu becerilerin müfredatta ve eğitim fakülteleri programlarında etkili şekilde yer alması sağlanmalıdır. Bilişsel becerilerin tamamlayıcısı ve destekleyicisi olan sosyal duygusal beceriler, öğrencilerin zihin-duygu-davranış bakımından iyi olma hallerini ve yaşam kalitelerini geliştirecektir. Çocukların iş ve özel hayatlarında olumlu ve sorumlu kararlar verebilmesi, mutlu toplum bireyleri olabilmeleri için erken yaşlardan itibaren sosyal duygusal gelişimlerinin sağlıklı olması, bu becerileri içselleştirip eyleme dökabilmeleri, okul ve sınıf içinde yönetici, öğretmen ve birbirleri ile iletişimlerini sağlıklı kurmaları, birbirlerinden öğrenmeleri çok önemlidir. Sosyal duygusal beceriler, öğrencilerin hem akademik alanda hem de teknoloji ve dijitalleşmenin etkisiyle hızla dönüşen ekonomide güçlenmelerini sağlayacaktır. Örneğin, robotların yapamayacağı işler güçlü sosyal duygusal beceriler gerektirecektir.
- Öğretim programlarında pek çok beceri birbirleriyle doğrudan bağlantılıdır. Beceriler sınıf düzeyinde kazanımlar ve ders içerikleriyle tam anlamıyla ilişkilendirilebilmelidir.
- **Çok yönlü kalıcı öğrenme ortamı yaratabilmek amacıyla, disiplinler arası eğitim anlayışı müfredata yansımalıdır.** Bu ortam ile zamansal ve fiziksel boyutlarda uygulama alanları ilişkilendirilerek aktarım yapılması ve kazanımların, kalıcı ve çok yönlü kullanım ve yorum yapma yeteneğini sağlayacak şekilde sunulması faydalı olacaktır. Bu yaklaşım tüm seviyelerdeki öğrencileri kapsamalıdır. Öğretmenlerin ve

zümrelerin birbirlerinden öğrenmelerini de sağlayacak, müfredat gelişimi ve kalıcı öğrenmeye yönelik teşvik edici bir ortam geliştirilmelidir.

- **Çağımızın bir gereği olarak, artık ana dil yanında uluslararası ikinci dil konumuna gelen İngilizce yetkinliğinin okul öncesi eğitimden itibaren etkili şekilde kazandırılması için aşamalı olarak hedef belirlenmeli ve uygulama hızla hayata geçirilmelidir.** Yabancı dil eğitiminin uygulanmasında Avrupa Birliğinin Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı (Common European Framework of Reference for Languages) standartları dikkate alınmalıdır. Yabancı dil hazırlık eğitimi bir akademik program olmaktan çok, dil becerisini kazandırmayı hedeflemelidir. Dil eğitimi süreklilik gerektiren bir olgudur. 2017-2019 Orta Vadeli Program çerçevesinde 5. Sınıfta verilmesi öngörülen yoğun yabancı dil programı, diğer yıllarda sınırlı saatlere sıkıştırılmamalıdır.
- **Mesleki eğitim programlarının, işgücünün dijital teknolojilerle bağlantılı beceri ve yenilik yetkinliklerini artıracak şekilde uyarlanması ve girişimci yaklaşımların güçlendirilmesi gereklidir.** Dijital dönüşümün dikkate alınarak; mesleki eğitimler ve işgücünün ihtiyacı olacak ve/veya sektörler bazında değer yaratacak ek yetkinliklerin kazandırılması uzun vadeli eğitim programlarının bir parçası olmalıdır.

Yeni meslek okullarının ve programların açılması, âtıl kalanların kapanması, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının programları ile meslek yüksekokullarının programları arasında bütünlük kurulması ve müfredatın güncellenmesi gibi konular işgücü piyasası ihtiyaç analizleri ve iş dünyasının katkılarıyla geliştirilmelidir.

2. Nasıl bir öğretmen istiyoruz?

Geleneksel kodları ihmal etmeden çağdaş dünyada nasıl bir öğretmene ihtiyacımız var? Eğitim hayatımızda öğretmenlerimiz için ne tür meslekî gelişim programları ve insan kaynakları modeli geliştirebiliriz? Hâlihazırda işbaşında olan öğretmenlerimiz için nasıl ve ne tür hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir?

Eğitimin kalitesinde eğiticinin eğitimi kritik rol oynamaktadır. En iyi öğretmen adaylarını mesleğe çekmek, meslek öncesinde iyi yetiştirmek, meslek içi eğitimlerle geliştirmek, öğretmenlerin koşullarını iyileştirmek ve mesleğin toplumsal statüsünü yükseltmek öncelikli bir politika olmalıdır.

- **Öğretmen yetiştirilirken bilgi üretiminin merkezi olan üniversiteler ile öğretmenlik mesleğinin icra edildiği okullar iş birliği yapmalıdır.** Uygulama-yoğun geleneksel çırak-kalfa-usta modeli ile bilime dayalı modern örgün eğitimi birleştiren; teoriyle uygulamayı kaynaştıran "okulda üniversite modeli" hayata geçirilmelidir. Okulda Üniversite Modeli uygulandığında eğitim fakültesi öğretim üyelerinin, öğretmen eğitimi için iş birliği yapılan okullarda ofisleri olması, okullardaki deneyimli öğretmenlerden öğretim görevlisi olarak yararlanılması ve eğitim fakültesi meslek derslerinin iş birliği yapılan okullarda verilmesi öngörülmektedir.

Başarılı örneklerine rağmen "eğitimde" yüksek lisans modelinin bilgi çağı için yeterli olmadığı düşüncesiyle ve son yıllarda gelişen başarılı "Alanda" yüksek lisans modellerini dikkate alarak³ ülkemiz için "Alanda Yüksek Lisans Modeli" ve "Alanda Yüksek Lisans Sonrası Modeli" önerilmektedir. **Anaokulundan lise son sınıfa kadar her kademedeki okulda öğretmen olacakların bir bilim dalında "yüksek lisans derecesi"ne ve deneyime dayalı, en az iki yıl süren meslek eğitimine sahip olmalarını zorunlu kılan bir yasal düzenleme yapılmalıdır. Mevcut öğretmenlerin alanlarında yüksek lisans yapması teşvik edilmelidir.**

Eğitim fakülteleri doktora programı olan üniversitelerde açılmalı ve öğretmen eğitiminde uzmanlaşmalıdır. "Okulda Üniversite"ye dönüştürülecek uygulama okulları öğretmenlik uygulaması alanında uzmanlaşmalıdır. Öğretmen eğitimi için üniversite-okul ortaklığı kurumsallaşmalıdır. "Eğitimde" yüksek lisans veren programlar yeniden yapılandırılmalıdır.

- İlgili kurumlarla iş birliği yapılarak "öğretmen eğitimi kavramsal çerçevesi" hazırlanmalıdır. Öğretmen eğitimi müfredatının içeriğinde teori ve uygulama eşit olmalı ve eş zamanlı öğretilmelidir. Öğretmen eğitimi programının tamamında, yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlayan yöntemler uygulanmalıdır.
- Eğitim fakültelerine öğrenci seçme kriterleri öğretmenliğe ilgi ve yeteneği olan öğrencilerin seçilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Mevcut öğretmenlere üniversiteler ve uzman kuruluşlarla iş birliği yapılarak sunulacak hizmet içi eğitimlerde, yüksek sayıda öğretmene aynı anda konferans verilmesi yönteminden ziyade daha yenilikçi, etkileşimli ve verimli yöntemler uygulanmalı ve eğitimler sonrası performans değerlendirmeleri yapılmalıdır. Mesleki deformasyonlara karşı etkili kişisel ve profesyonel gelişim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Ayrıca, iş yerinde öğretmen eğitimleri ile sektörel gelişmeler/egilimler öğretmenlerle paylaşılmalıdır.
- **Bilgi öğretilirken düşünmenin de öğretilmesi, dogmatik olmayan, özgür düşünceli insanın yetiştirilmesi amacıyla çağdaş öğretim teknikleri ile ezbercilikten uzak, öğrencinin katılımını ve yaratıcılığı teşvik eden bir yapıya geçilmesi önemlidir.** Eğitimcilerin böyle bir sisteme adaptasyonları desteklenmelidir. Ders kitaplarının, güncel bilgileri içeren, sorgulamaya ve bilgiyi geliştirmeye yönelik, dünyadaki güç dengelerinden kültürel mirasın önemine, çevre bilincinden küreselleşme kavramının incelenmesine kadar modern bir bireyin tüm temel algı noktalarına hitap etmesi, öğretmenlerin düşünme becerilerini içselleştirip uygulamaya geçirmelerini de destekleyecektir. Bunun yanında, tarihte Doğu ve Batı medeniyetlerinden edebiyat ve bilim dünyasının önde gelen yazar, düşünür ve bilim insanlarının eserleri dilimize kazandırılıp öğretmenler ve

³ *Alanda Yüksek Lisans Düzeyinde Okulda Üniversite:* Bu model uygulandığında öğretmen adayları dört yıllık bir lisans eğitimi alacak, öğretmenlik yapacağı bilim dalında yüksek lisans yapacak ve iki yıllık uygulaması olan bir öğretmen eğitimi görecektir. Lisans, yüksek lisans ve meslek eğitimi dersleri aynı programın içinde harmanlanacak, teori ve uygulama eş zamanlı olarak öğrenilecek, öğretmen adayları lisans ve yüksek lisans mezuniyet tezleriyle kendi alanlarında bilimsel uzmanlık kazanırken, toplam iki yıl süren Öğretmen Yardımcılığı ve Aday Öğretmenlik deneyimi ile öğretmenlik mesleğinde ustalaşacaktır.

Alanda Yüksek Lisans Sonrası Okulda Üniversite: Alanda Yüksek Lisans Sonrası Okulda Üniversite Modeli (post-master model) uygulandığı zaman programa sadece öğretmenlik yapılacak bir alanda yüksek lisansını tamamlamış öğrenciler alınacaktır. Adaylar, en az iki yıl süren okul-merkezli ve deneyime dayalı öğretmenlik meslek eğitimi alacaktır.

öğrencilerle buluşturularak, farklı din ve kültür geçmişlerine sahip kişilerin evrensel bilim ve kültürün gelişimine yapmış olduğu katkıların yaygın bilinirliği sağlanmalıdır. Örneğin, MEB'in Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi kapsamında dünya klasiklerinin ve Harezmi, Farabi, Sina, Gazali, İbn Rüşd gibi bilim insanı ve düşünürlerin eserlerinin tercümelere öğretmen ve öğrencilere ulaştırılabilir.

- Öğretmenlerin kavramları aktarmanın ötesinde, bu kavramların gerçek dünya ile bağlantılarını da aktarabilmeleri sağlanmalıdır. Bunun yanında, eğitim ve iş dünyasının daha yakın ilişki kurması ile öğrenme çıktılarının gerçek hayata ve iş yaşamına uygulanabilir olduğu gösterilebilmelidir. Bu süreç sınıf ortamının yanı sıra, işyeri ve ilgili ortamlarda, öğretmenlerin yanında mentorlar ve rehberler ile de desteklenebilir.
- Öğretmenlerin öğrencileriyle kurduğu ilişki ve iletişimin sağlıklı olması eğitimin niteliğini etkileyen önemli bir husustur ve desteklenmelidir. Bu ilişki ve iletişimin sağlıklı olmasında öğretmenlerin olumlu bir sınıf ve okul iklimi yaratmalarının, öğrencilerin merak ve yaratıcılıklarını uyandırmalarının, öğrencinin kişiliğini ve yeteneklerini göz önünde tutmalarının önemi büyüktür. Öğrencileriyle iyi ve sağlıklı ilişki ve iletişim kurabilen, onların kişiliğinin gelişiminde rol model olabilen öğretmenler ülkemizin eğitimde atılım yapmasına büyük katkı sağlayacaktır.
- Öğretmenlerin hayatımızı ve geleceği etkileyen küresel ve yerel gelişmeleri takip etmesi, gelişime ve değişime açık olmaları ve çocukların gelişen ortamdaki kavram ve davranış farklılıklarını destekleyebilmesi için teknoloji başta olmak üzere çeşitli alanlarda güncelleme eğitimleri ile güçlenmeleri sağlanmalıdır. Tüm öğretmenlere dönemsel ve sistematik olarak sağlanacak programlar bir tür yenileme eğitimi şeklinde, katılım ve performans gerektiren, ölçme-değerlendirme yapılan bir düzende kurgulanmalıdır.
- Okul öncesi eğitimin öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere, Mesleki Eğitim Fakültelerinin Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Ev Ekonomisi Yüksek Okullarının Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü mezunları ve bunun gibi ön lisans mezunu eğitimcilerin, erken çocukluk bakım ve eğitim hizmeti veren tüm kurumlarda Çocuk Gelişimci ve Eğitimciler olarak görev almalarını sağlayan yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Okul öncesi öğretmen yetiştirme programları alan uzmanları ile birlikte değerlendirilmeli ve özellikle "Okul Deneyimi ve Uygulama", "Erken Çocuklukta Kaynaştırma" ve "Aile Eğitimi ve Katılım" dersleri daha fazla alan deneyimi içerecek biçimde geliştirilmelidir.

3. Kaliteli bir eğitim için nasıl bir okul ortamı oluşturmalıyız?

Okul mimarisinden minimal ortamlara kadar okul tasarımlarında nelere dikkat edilmelidir? Çocuklarımız nasıl bir okul ve sınıf ortamlarında eğitim görmelidir? Sınıf ortamları oluşturulurken başarı, başarısızlık, ekonomik veya sosyal farklar nasıl azaltılabilir? Okul sistemleri nasıl oluşturulmalıdır?

Kaliteli bir eğitim için uygun okul ortamının oluşturulmasında okul yönetimlerinin rolü önemlidir:

- **Okul müdürlerinin tutumları ve kararları okul başarısında kritik bir role sahiptir. Okullarda, idari personelin gerçek manasıyla bir liderlik gösterebilmesi için olanaklar sunulmalıdır.** İdarecilerin, 18. Millî Eğitim Şûrası kararlarında da bahsedildiği gibi birer "dönüşümcü lider" olabilmeleri için gerekli sosyolojik ve psikolojik

değişimler sağlayacak çalışmalara başvurulmalıdır ve mevzuat bu çerçevede düzenlenmelidir. Bu bağlamda, okul yönetimlerine, kısa veya orta vadeli kişisel gelişim ve liderlik konularında yardımcı olacak program olanakları sunulabilir. Ayrıca okul idarecilerinin görev kapsamlarının genişletilmesi, bütçe, kadro vb. gibi konularda yetkili ve sorumlu olmaları, istenilen bu olumlu değişime fayda sağlayacaktır. Nicelikten öte niteliğe dayalı, mahalli halkın sesinin de var olduğu bir okul idaresi performans değerlendirmesi, okuldaki bütün öğrenme atmosferini pozitif yönde etkileyebilir.

- **Okul müdürlerinin birer lider olarak görev yapmasına ilişkin beklentilerin arttığı da dikkate alınarak yönetici seçme, yetiştirme, atama ve yükseltme standartlarının objektif, belirgin ve net olması ve uygulamaların bu standartlara uygun olması sağlanmalıdır.** Bu bir staj sürecini içerebileceği gibi, kısa süreli bir sertifika programı da sunulabilir. Eğitim yönetimi/yöneticiliği alanında üniversitelerdeki lisans ve lisansüstü programlarda yapılabilecek değişiklik ve yenilikler üzerinde de düşünülmelidir.
- **Okul ve öğrenme ortamları çocukların sadece akademik veya bilişsel değil, sosyal, duygusal ve fiziksel büyüme alanlarını da desteklemelidir.** Yeni kuşaklara ve bunların getirdiği değişimlere adapte olmak artık sadece yöneticilik değil, psikolojik liderlik de gerektirmektedir. Eğitim yöneticileri, okullarında sosyal duygusal çalışma ortamı yaratarak ilişki temelli takım ruhunu besleyebilmelidir. Yukarıdan aşağıya bir yönetim anlayışı yerine “açık kapı” yaklaşımıyla pedagojik bir yönetimin hâkim olduğu bir okul iklimi yaratılmalıdır. Öğretmenlerin adil bir ortamda çalıştıklarını görmeleri, fikirlerini özgürce açıklayabilmeleri, okulun stratejik kararlarına, hedefe götürecek kişiler olarak doğrudan katılabilmeleri gibi ortamlar oluşturulabilmelidir. Birlikte çalışma, birlikte yaşama ve birlikte üretken olma kültürü okullarda başlamalıdır.
- **Okulların fiziki ortamlarının geliştirilmesinin yanı sıra okul yönetiminde dijital platformların katkısından yararlanılmalıdır.** Örneğin, dijitalleşme süreçleriyle okul yönetimi üzerindeki idari yükler (öğrenci kayıtları, okul transferleri, atamalar, MEB’den gelen evrak yönetimi vb.) hafifletilebilir ve böylece daha verimli zaman kullanımı sağlanabilir.

4. Ülkemizde bölgeler arası eğitim farklarını gidermek için ne tür önlemler alınmalıdır?

Günümüzde eğitime erişimde eşitsizlik; coğrafi bölgeden yerleşim yerine (kentsel ve kırsal), toplumsal cinsiyetten öğrencinin özel gereksinim durumuna ve mülteci/sığınmacı olma durumuna kadar çok sayıda faktör tarafından şekillenen çok katmanlı bir olgudur. Bunun yanı sıra, öğrencinin içine doğduğu hane ortamı, anneler başta olmak üzere ebeveynlerin okuryazarlık ve eğitim seviyesi ile sosyo ekonomik durumları da öğrencilerin eğitim olanaklarından faydalanmasında önemli belirleyicilerdendir. Bu doğrultuda eğitime erişimde eşitsizlik, bölgeler arası eşitsizliklerin ötesinde, bölgelerin ve illerin kendi içlerindeki eğitim farklılıkları ile diğer coğrafi, ekonomik ve sosyal faktörler göz önünde bulundurularak bütüncül biçimde ele alınmalıdır. **Her çocuğa eşit fırsat sağlanabilmesi için, söz konusu eşitsizlikleri belirleyen çok sayıda dinamiğin anlaşılması ve buna yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesi gereklidir. Aşağıda bu anlayışla bölgeler arası eğitim farklarını gidermeye katkı sağlayacak bazı başlıklara yer verilmiştir.**

- **Erken çocukluk eğitimi:** İlkokul öncesinde 1 yıl okul öncesi eğitim zorunlu olmalı ve ardından kademeli olarak daha erken yaşlar için zorunluluk kapsamı genişletilmelidir. Kamu bu hizmeti ücretsiz sunmalıdır. Uygulamada öncelikle, 4 yaş grubunda erişimin %50 artırılarak en yoksul kesimin erişimi sağlanmalıdır. Bu doğrultuda 5 yaş için okul öncesi eğitim ücretlerinin (beslenme ve temizlik gibi destek personel ücreti dahil) tamamı kaldırılmalı, 4 yaş grubunda ise eğitim özellikle en yoksul %40'lık kesime tamamen ücretsiz olmalıdır.

En çok ihtiyaç sahibi olanlara 3 yaşından itibaren okul öncesi eğitimi vermek üzere etkisi kanıtlanmış olan “yaz anaokulları”, “ev-temelli okul öncesi programları”, “anne-çocuk eğitim programları”, “gezici okul öncesi sınıfları”, “ev ziyaretleri” gibi alternatif ve esnek eğitim programlar yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılarak devreye alınmalı, en yoksul %40'lık dilimdeki ailelerin erişimi önceliklendirilmelidir.

Çocuk gelişimini destekleyici uygun materyallerin ev ortamında bulundurulması amacıyla kamu desteği sağlanmalıdır. Anne-babalara yönelik, ebeveynlik becerileri ve çocuk gelişimi konularında etkisi kanıtlanmış aile eğitimi programları, uzman sivil toplum kuruluşları ile iş birliğiyle uygulanmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

Eğitimin niteliğinin artırılabilmesi için 2012 yılında oluşturulan “okul öncesi eğitimde kalite standartları ve ölçme değerlendirme araçlarının” pilot uygulamaları yapılarak öğretmen, aile ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla değerlendirilmeli, revize edilmeli ve yasal düzenlemeler de bu standartlara göre güncellenmelidir. Standartların uygulaması gerek kurum temelli gerekse ev temelli/toplum temelli modelleri de kapsayacak şekilde tüm ülkeye yaygınlaştırılmalıdır.

Göçmen ve geçici koruma altındaki çocukların bulunduğu okullarda, okul öncesi eğitim programlarından başlayarak, 5-6 yaş çocukların önceliklendirildiği bir arada yaşamı destekleyici eğitim programları uygulanmalıdır.

Yerel yönetimlerin ve özel sektörün okul öncesi eğitime yönelik yatırımları teşvik edilmelidir.

Öğrenciler arasında fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi, öğrenci niteliklerinin iyileşebilmesi ve çocukların okula hazır bulunuşluk düzeylerinin artırılması için 0-6 yaş grubuna yönelik tüm eğitim hizmetlerinin, ilgili bakanlıklar arası koordinasyon sağlanarak, Millî Eğitim Bakanlığı'nın yetki ve sorumluluğuna alınması önerilmektedir.

- **Toplumsal cinsiyet eşitliği:** Kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirme konusunda okullaşma oranları bakımından son yıllarda ilerlemeler sağlanmakla birlikte, kız çocuklarının eğitimin her kademesine katılımı önündeki coğrafi, sınıfsal, kültürel engellerin aşılması konusunda güçlü çabaların kesintisiz şekilde sürdürülmesi elzemdir.

Eğitim içeriğinde ve uygulamalarında da cinsiyet eşitliği anlayışına uygunluk sağlandığından emin olunmalıdır. Eğitim sisteminden başlayarak cinsiyete dayalı iş bölümü yaklaşımı ortadan kaldırılmalıdır. Örneğin, kız öğrencilerin bilim ve teknoloji alanlarına yönelmesi teşvik edilmelidir.

- **Tam gün eğitim:** Öğrencilerin bir bölümünün tam gün, bir bölümünün de ikili eğitim görmesi, eğitim sistemimiz açısından bir sosyal adaletsizlik unsurudur. İyi bir eğitim hizmetinin oluşturulmasında hedef, çocukların tam gün okulda kalmasının sağlanmasıdır. Türkiye de bu hedef doğrultusunda ilerlemektedir. Orta Vadeli Programla ortaya konulan 2019 yılına kadar ikili eğitimin tamamen kaldırılması konusu tam gün eğitime geçişi hızlandıracak önemli bir gelişmedir.

Tam güne geçiş aşamasında, yeni okulların tasarımında, özellikle, yemekhane, spor ve sanat ortamlarının bulunması da önemli bir konudur. Spor ve sanat, çocukların gelişimi için hayati önem taşımaktadır ve sağlıklı bir toplumun temel taşlarından. Hedef, tüm öğrencilere bu olanakları sağlamak olmalı ancak öncelikle geliri düşük veya orta seviyede olan ailelerden gelen öğrencilere bu fırsatlar sunulmalıdır. Yemek ücretlendirmelerinde ise ailenin gelir durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu geçişi daha sorunsuz hale getirecek bir öneri de okulların iş birliği içinde bulunmasıdır. Yakın çevrede bulunan iki veya birkaç okul hem kaynak verimliliğini artırmak hem de imkân eşitliğini sağlamak için koordineli çalışabilir. Bu tür iş birlikleri teşvik edilmelidir.

Yerel yönetimlere sunulan teşvikler ve yerel toplumla yapılan çalışmalar da mevcut ve yeni okulların fiziksel, hijyenik vb. koşullarını geliştirmede önem arz edecektir.

- **Eğitimin yönetsel konuları:** Eğitim yönetiminde merkezi yönetimin ağırlığı söz konusudur. Nitekim 65. Hükümet Programı'nda "İl, ilçe ve okul yönetimlerinin yetki ve sorumluluklarının geliştirilmesi" hedefine yer verildiği görülmektedir. Bu hedef yolunda; il-ilçe-okul yönetimlerinin yetkileri artırılmalıdır. Ayrıca kaymakamlıklar, belediyeler, sosyal kurumlar, veliler ve yerel halk eğitimin farklı alanlarında daha çok sorumluluk sahibi olmalıdır. Bu paydaşların söz sahibi olması ve desteklerini göstermesi, okul-çevre ilişkisini güçlendirecek, farklı okulların yaşadığı farklı sorunlara çözüm bulmada önemli bir role sahip olacaktır.

Merkezi yönetim ağırlıklı olarak entelektüel politika geliştirme ve yönlendirme konularına odaklanarak araştırma-geliştirme, kontrol, değerlendirme ve takip mekanizmalarına ağırlık verebilir ve yapılan reformların, alınan kararların işleyiş süreçlerini izleyebilir. Nitekim, performans değerlendirmeleri ve yapılan işlerin gelişimlerinin ve sonuçlarının raporlanması, verilerinin toplanması, bir sonraki atılacak adımlar için büyük önem taşımaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki kadroların uzmanlık ve yetkinliğinin güçlendirilmesi de kurumsal hafızanın güçlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Nüfusbilim ve eğitim paydaşları arasındaki ilişki güçlendirilmelidir. Okul yöneticilerinden en üst düzeydeki eğitim yöneticilerine kadar tüm eğitim yöneticilerinin, nüfusbilimin sağladığı verileri (TÜİK, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, BM Nüfus Fonu (UNFPA), diğer nüfus araştırmaları yapan kurumlar) daha etkili kullanmaları sağlanmalıdır. Böylece eğitim yöneticilerinin, nüfus olaylarının (doğumlar, ölümler, doğurganlık, bebek ölümleri, anne ölümleri, nüfus artış hızı, erken evlenme, göç hareketleri, kentleşme, boş kalan okullar/kalabalık kent okulları vb.) eğitim üzerindeki etkilerini ve sektörler arası karşılıklı etkileşimi anlamaları sağlanacaktır. Bu tür paylaşımlarla, eğitimin yaygınlaşması konusunda daha sağlıklı politikalar ve yatırım kararları oluşturulabilir.

- **Barınma:** Ortaöğretim için kırsal kesimden kentlere gelecek gençlerin barınma (yurt) ve yaşam giderleri gereksinimlerinin devlet güvencesinde karşılanması sağlanmalıdır.

5. Öğrenci seçme ve yerleştirme sınavları nasıl olmalıdır?

Hem lise hem de üniversiteye öğrenci yerleştirme usul ve yöntemleri konusunda önerileriniz nelerdir? Sınavların eğitim hayatımızdaki rolü ve ağırlığı nasıl düzenlenmelidir?

Yerel ve ulusal düzeyde yapılan tüm sınavların içeriği ve formatı, öğrencilerin bilgilerini ölçmekle kalmamalı, öğrencinin potansiyelini ölçmeli ve genel olarak öğrenme becerisi geliştirmelerine, kritik ve diyalektik düşünmelerine, kendilerini ifade edebilme ve birlikte çalışabilme yetilerini geliştirebilmelerine yardımcı olacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu şekilde yapılan sınavlarla elde edilmiş öğrenci performans değerlendirmeleri sadece öğrencilerin kademe atlamaları için kullanılmamalı; bu değerlendirmeler, okulların zayıf ve güçlü oldukları noktaları anlamalarına da ışık tutmalıdır.

Ayrıca liseye ve üniversiteye geçiş sınavları illerde oluşturulan ölçme değerlendirme merkezleri ile online olarak yılda birkaç kez yapılabilmelidir. Bu sınavların uyarlanabilir olması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve ÖSYM'nin madde havuzunun genişliği nedeniyle gündeme de alınmalıdır.

6. Eğitim sisteminde izleme, değerlendirme, ölçme, denetim, özdenetim mekanizmaları nasıl olmalıdır?

Eğitim hayatımızda hangi izleme, ölçme ve değerlendirme sistemleri kullanılmalıdır? Eğitim sistemimiz nasıl denetlenmeli, özdenetim mekanizmaları nasıl kurgulanmalıdır?

Eğitim sistemi ile ilgili reformlar veriye dayalı olarak geliştirilip, yine veriye dayalı olarak test edilmeli ve uygulamaya geçirilmelidir. Böylece öğrenci, öğretmen, veli gibi tüm eğitim paydaşlarını memnun edecek, öngörülebilir bir eğitim reform alışkanlığı yerleşmelidir.

Eğitimde politika geliştirmenin temelini oluşturan veriye dayalı karar süreçleri için her düzeyde (merkez, yerel ve okul düzeyi) stratejik planlar takip edilerek, izleme ve değerlendirme çalışmaları güçlendirilmelidir.

Nüfusbilim ve eğitim paydaşları arasındaki ilişki güçlendirilmelidir. Okul yöneticilerinden en üst düzeydeki eğitim yöneticilerine kadar tüm eğitim yöneticilerinin, nüfusbilimin sağladığı verileri (TÜİK, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, BM Nüfus Fonu (UNFPA), diğer nüfus araştırmaları yapan kurumlar) daha etkili kullanmaları sağlanmalıdır. Böylece eğitim yöneticilerinin, nüfus olaylarının (doğumlar, ölümler, doğurganlık, bebek ölümleri, anne ölümleri, nüfus artış hızı, erken evlenme, göç hareketleri, kentleşme, boş kalan okullar/kalabalık kent okulları vb.) eğitim üzerindeki etkilerini ve sektörler arası karşılıklı etkileşimi anlamaları sağlanacaktır. Bu tür paylaşımlarla, eğitimin yaygınlaşması konusunda daha sağlıklı politikalar ve yatırım kararları oluşturulabilir.

Yapılan sınavların içeriği ve formatı, öğrencilerin bilgilerini ölçmekle kalmamalı, öğrencinin potansiyelini ölçmeli ve genel olarak öğrenme becerisi geliştirmelerine, kritik ve diyalektik düşüncelerine, kendilerini ifade edebilme ve birlikte çalışabilme yetilerini geliştirebilmelerine yardımcı olacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu şekilde yapılan sınavlarla elde edilmiş öğrenci performans değerlendirmeleri okulların zayıf ve güçlü oldukları noktaları anlamalarına da ışık tutmalıdır. Okulların zayıf oldukları noktalarda destek arayabilme ve alabilme mekanizmalarının önü açılmalı ve kendi performanslarını geliştirmeleri teşvik edilmelidir.

Blok zinciri teknolojilerinden yararlanılarak sınav sonuçlarının güvenliği, bireylerin eğitim sertifikası ve sonuçlarının ilgili kurumlar arasında hızlı bir şekilde iletimi gibi alanlarda verimli yönetim sistemleri kurgulanabilir.

7. Eğitimimizde kültür, sanat ve spor etkinliklerine nasıl yer vermeliyiz?

Spor ve sanat, çocukların gelişimi için hayati önem taşımaktadır ve sağlıklı bir toplumun temel taşlarından biridir. Her öğrencinin bir spor ve/veya sanat dalına odaklanabilmesi sağlanmalıdır. Bu yöndeki katılımlar ve başarılar teşvik edilmelidir.

Hedef, tüm öğrencilere bu olanakları sağlamak olmalı ancak öncelikle geliri düşük veya orta seviyede olan ailelerden gelen öğrencilere bu fırsatlar sunulmalıdır. Bu doğrultuda kamu tarafından sağlanan kaynaklar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile paylaşarak, uygulamalarda iş birliğine gidilmelidir.

Kaynaklar:

Bu belgenin hazırlanmasında TÜSİAD Eğitim Çalışma Grubu üyelerinin görüşlerinden ve çeşitli tarihlere yayımlanmış aşağıdaki TÜSİAD raporlarından yararlanılmıştır:

- “2023’e Doğru Türkiye’de STEM İstihdamı Gereksimi”, TÜSİAD-PwC (2017)
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9735-2023-e-dog-ru-tu-rkiye-de-stem-gereksinimi>
- “Türkiye’nin Sanayide Dijital Dönüşüm Yetkinliği”, TÜSİAD-BCG (2017)
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9864-tusiad-bcg-turkiye-nin-sanayide-dijital-donusum-yetkinligi>
- “2017-2019 Orta Vadeli Program Ve 2017 Yılı Programından Seçilen Eğitim Hedefleri Hakkında TÜSİAD Görüş Belgesi” (2017) <https://tusiad.org/tr/egitim-cg/item/9655-2017-2019-orta-vadeli-program-ve-2017-yili-programindan-secilen-egitim-hedefleri-hakkinda-tusiad-gorus-belgesi>
- “STEM Alanında Eğitim Almış İşgücüne Yönelik Talep ve Beklentiler Araştırması”, TÜSİAD (2014).
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/8054-stem-alaninda-egitim-almis-iscucune-yonelik-talep-ve-beklentiler-arastirmasi>
- "PISA 2012 Değerlendirmesi: Türkiye için Veriye Dayalı Eğitim Reformu Önerileri", TÜSİAD (2014)
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/7429-pisa-2012-degerlendirmesi-turkiye-icin-veriye-dayali-egitim-reformu-onerileri-politika-dokumani>
- “Okulda Üniversite: Türkiye’de Öğretmen Eğitimini Yeniden Yapılandırmak için Bir Model Önerisi”, TÜSİAD (2013). <http://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/7344-okulda-universite-turkiyede-ogretmen-egitimini-yeniden-yapilandirmak-icin-bir-model-onerisi>
- “2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Eğitim Sistemine Bakış”, TÜSİAD-UNFPA (2010)
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/5188-2050ye-dogru-nufusbilim-ve-yonetim-egitim-sistemine-bakis>
- “Türkiye’de Yükseköğretim: Eğilimler, Sorunlar ve Fırsatlar”, TÜSİAD (2008)
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1953-turkiyede-yuksekogretim-egilimler-sorunlar-ve-firsatlar>
- “Doğru Başlangıç: Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim”, TÜSİAD (2005).
<https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/333-dogru-baslangic-turkiyede-okul-oncesi-egitim>